

Del francès *gaban* (i abans *caban*) hi ha dades des de 1448, però és força menys arrelat, i sembla que el mot entrà a Europa alhora per Sicília i per Espanya. Del problema etimològic (rectificant les indicacions de Vidos, *ZFSL* LVIII, 499-57) tractà a bastament el DCEC, al qual remeto.

L'àrab *qabā* 'sobretot o abric d'home' ja pertany a la llengua clàssica i oriental, però també fou corrent en el d'Espanya (*RMa.*)² Dozy, *Les noms des vêtements chez les arabes*, 362-72, en dóna abundor de dades antigues.

De l'ús popular d'aquest mot en l'àrab de Mallorca tenim un testimoni indirecte en un derivat que s'hi degué formar en parlar mossàrab: *gabitza* «abric o capot molt llarg, fins part davall els genolls», mall. *BDLC* x, 62, «levita», *DAG*. «peça d'abric llarga, gairebé talar» i «abric que porten els sacerdots part damunt la sotana» (tots dos a Manacor, i amb cita de *La Roqueta*, en *AlcM*); i amb alguna aplicació secundària: «qualquier cosa cortada o de poco valor, *parum rei vel nihil*» i «*dròga*» (o sigui 'home informal'), *Damen*. i 'ximbomba' (a Lluçmajor, *AlcM*).³

Pel que fa a *qabā* > *gavan*, el pas de -á' àrabi a -án té força paral·lels en els arabismes, sobretot en castellà (veg. MLWagner, *RFE* xxi, 237-43) i el pas de -n a -ny en català pot ser degut a la influència de parònims com el verb *gabanyar* o *gav-* (*barganyar*) o el NP *Galvany*=fr. *Gauvain*, cast. *Galván*, it. *Galvani*. Encara que el mot *gavan(y)* compta amb poca documentació catalana, tant *gavardina* com *engavanyar* mostren que degué tenir més vida en segles passats i si es mantingué millor en castellà deu ser per fets dependents de la història indumentària, i gràcies al vigor de la literatura pastoril en aquesta llengua.

DERIV.: *Engavanyar* i sobretot *engavanyat* [1803, «*engabanyat*: aspado; stricta veste oppressus», Belv.], «*engabanyar* tr.: fer nosa la roba, *embarazar*, impedir», «*engabanyat*: qui no pot manejar los brassos per oprimir-lo lo vestit o no estar acostumat a ell», Lab. 1839; «*engavanyar*: enfarfegar, *embarazar*, parlant de la roba» i *nyat*, *DAG*. Resta ben vigorós i popular en cat. central; i no és rar en escr. Renaix. des del tercer quart del segle: «boy plantxats y *engabanyats* ab lo trajo de les festes», Pons i Massaveu (*La Colla del Carrer* xvi, 235); «--- de cavall --- anavan a saltar les senyores, sinó que se'ls va prohibir, gràcies als vestits llargs que duyan, que les haurien *engabanyat* y fet molta calor», Genís i Aguilar (*Julita*, p. 12, el qual, en canvi usa «un *gaban* de garbosa forma» a la p. 10); «la Jacobè no trobava prou abrigalls a posar-me; la dida solia reprovar-li-ho: —Sempre aquest mateix paletres d'*engavanyar* el menut!. Que et tornes lira, noia? ¿Per què me l'emboliques ara, cap i tot, amb el tapaboques, que fins li tanques els espiralls?», Ruyra (narració ja publicada en l'ed. de 1902; *Pinya de Rosa* I, 159).

«Te presums i *engavanyes* alhora / amb manto de monja i vestit de senyora, / i vel de la musa i floc relluent; / pro mudes de pressa i, amb gran gosadia, / la musa i la nimfa i la dama i la pia / s'arrenca el pos-

tís i la veu disfressada / i surt la marmanyera endiablada / que empaita la monja i li crema el convent / --- / Barcelona, i amb tos pecats, nostra, nostra! / ---», Maragall, 1910 (O. C. I, 176);⁴ *engavanyador*; *engavanyament*; *engavanyar*; *engavanyós*; *desengavanyar* [*DFA.*].

+*Gabitzada* mall. «droga» (o sigui 'informalitat') *Dicc. Amengual*.

Gavardina [1486] 'gec llarg fins als genolls', mot comú amb el cast. *gabardina* (abans *gavardina*), resultant d'un encreuament de *gavany*/cast. *gabán* amb *tab-/tavidina*, dim. del cast. *tabardo*, cat. ant. *tavart*. S'adueixen gran nombre de documents del cat. ant. *gavardina* («peça d'abric, especie de sayo o chaqueta», *DAG*, «jac llarg fins als genolls que portaven els senyors», *AlcM*) des de 1486 fins a la fi del S. XVIII, tots ells provinents de la zona Vic-Segarra; *Damen* copia la definició del mot castellà en el *DAut*; afegeix *AlcM* l'ús metonímic «individu de la noblesa o de l'alta burgesia» com a usual a Mallorca en el S. XIX, i com a nom de tela a Baça i Esterri;⁵ tota la documentació citada porta el mot amb -v- i així es pronuncia a Mall. (*AlcM*, *Damen*). Com a castellà apareix *gavardina* primer en Enric de Villena (1423), manxèc resident a València i amarat de cultura catalana; i en bastant de fonts dels Ss. xv i xvi.

Com ja vaig indicar en el DCEC (GABARDINA), aquest mot resulta d'un encreuament de *gavany*/*gabán* amb un sinònim *tavidina* que apareix en tres inv. aragonesos de 1397 i 1400, i cat. *tabardina* en un doc. d'arxiu segarrenc de 1412 (*AlcM*). Aquest és diminutiu del cat. ant. *tavard* o *tabart* 'vestit llarg d'abric', documentat ja en un poema del S. XIV: «tant no'ls irets derrer / levant busques ne payles / dels *tabarts* e gramayles / ---» (*RHis*p. IX, 244), així com en dos docs. d'arxiu de Vic o Montblanc del S. XIV (ja 1362) i *tabardo* o *tavardo* en tres docs. de fi S. XV (un d'ells val., d'un text que es creu redactat a fi segle XIII, però segurament refet més tard); un femení *tabarda* 1413 i 1417, *tabardilla* 1507 i *tavardeta* en JoMartorell: «levà's tot lo que tenia en lo cap, e restà en cabells lo més bells que jamás donzella tingués; com Tirant la véu --- doblà-li lo voler; estaba devisada --- la Princesa ab brial blanc, e sobre lo brial portava una *tavardeta* qui era de tela de França, e totes les costures eren de trenes d'or molt amples ---», (Ag. III, 189.8); d'aquí deu resultar (per encreuament amb *davant*, *davantall*) *tavanta* 'davantall de cuiró que porten els ferrers i els segadors' (Morella-Tort.-Gandesa, *AlcM*).

Tavard amb lleus variants és mot comú a les diverses llengües romàniques: oc. ant. *tabart*, només en un doc. de Nîmes del S. XIV i un altre del Gers, del S. XV; cast. *tabardo*, freqüent en els Ss. XIV-XVII, i ja un o dos cops en el XIII (vacillant entre -b- i -v-); port. antiq. *tabardo* (1278 i sovint S. XVI). En italià és *tabarro*, encara usat i freqüent des de mj. S. XIV (Boccaccio, Sacchetti). Fr. ant. *tabart*, també freqüent des de 1270, amb un femení *tabarde* (S. XIV) i dim. *tabarel* (1297, 1338); en baix llatí hi ha força documen-